

STAJALIŠTA

Unosan izvozni proizvod: Nastoje li se i Hrvatska probiti na svjetska tržišta humanitarnog razminiranja

Josip Županov

O problemu razminiranja pisao sam negdje na proljeće kada su se pojavili znakovi krize u funkcioniranju sustava razminiranja zasnovanog na Hrvatskom centru za razminiranje i privatnim tvrtkama koje međusobno konkuriraju za sredstva što ih HCR dobiva iz državnog proračuna.

Kriza se sastojala u tome što je cijena razminiranja pala na četiri ili pet kuna po četvornom metru. U to je vrijeme bilo je razloga za zabrinutost da bi razminiranje moglo izgubiti visoki nacionalni prioritet.

No nakon demonstracije s montiranim minskim poljem na terenu nadomak Zagreba, a što je moglo poslužiti kao uvod u štrajk minskih pirotehničara, stvar se stišala, pa se činilo da je ta kriza ipak prebrođena.

Može netko reći da humanitarno razminiranje jednostavno ne može izgubiti visoko mjesto na ljestvici nacionalnih prioriteta. Nažalost, šumski požari, koji još traju, pokazuju da je moguće da tako važna stvar za jednu turističku zemlju kao što je čuvanje šuma, osobito u nacionalnim parkovima može izgubiti prioritet. Jer mjesto na ljestvici nacionalnih prioriteta ne utvrđuje se pukom deklaracijom o tome što su nacionalni prioriteti, nego u prvom redu alokacijom financijskih sredstava – u konkretnom slučaju sredstava za sprječavanje i gašenje šumskih požara.

Začudne veze

Poznato je pritom što se dogodilo s (ne)financiranjem požarne sezone koja, nažalost, i na izmaku ljeta ne prestaje. A pritom je došlo do čudne veze između zaostalih mina i šumskih požara. Naime, neki se požari (osobito u Nacionalnom parku Paklenica) nisu mogli gasiti zbog miniranog terena.

Zapravo, oduzeti nekoj aktivnosti ili nekom važnom resursu visok nacionalni prioritet vrlo je jednostavno: dovoljno je izjaviti da za tu svrhu nema novaca u proračunu i uputiti na neke lokalne fondove koji su za to sasvim nedovoljni. Naknadna doznaka financijskih sredstava, na primjer, za gašenje požara kada požar već opustoši važna područja ne može mnogo pomoći, jer zaštita od požara mora se pripremiti još u zimskom razdoblju.

Nu, vratimo se problemu razminiranja.

U posljednje su se vrijeme u dnevnom tisku pojavile informacije o tome da se razminiranje obavlja nedovoljno kvalitetno, odnosno da tereni koji su označeni kao očišćeni još nisu potpuno čisti od zaostalih mina.

Opadanje kvalitete posla pirotehničara ne bi trebalo nikoga iznenaditi u vrijeme daljnjeg pojefti-

Može netko reći da humanitarno razminiranje jednostavno ne može izgubiti visoko mjesto na ljestvici nacionalnih prioriteta. Nažalost, šumski požari, koji još traju, pokazuju da je moguće da tako važna stvar za jednu turističku zemlju kao što je čuvanje šuma, osobito u nacionalnim parkovima može izgubiti prioritet. Jer mjesto na ljestvici nacionalnih prioriteta ne utvrđuje se pukom deklaracijom o tome što su nacionalni prioriteti, nego u prvom redu alokacijom financijskih sredstava – u konkretnom slučaju sredstava za sprječavanje i gašenje šumskih požara

njenja rada pirotehničara. Primjerice, ako cijena pirotehničkog rada padne čak na tri kune po četvornom metru (a u medijima ima takvih informacija) onda će se vjerojatno dogoditi ono isto što se događa i u drugim poduzećima: smanjenje cijena u bilo kojoj gospodarskoj djelatnosti, a koje se ne zasniva na adekvatnoj produktivnosti rada, dovest će na kraju do pada kvalitete rada, a time i kvalitete finalnog proizvoda ili usluge.

Takve informacije doista moraju izazvati zabrinutost premda ih je teško provjeriti.

Dakako, protupješačke mine nisu nikakav hrvatski specifikum. Čitav planet Zemlja gusto je posijan minama. Stoga se on može bez pretjerivanja nazvati planetom mina (tako ga je nazvao i prof. Ozren Zuncic). Njegova knjiga iz 1997. ima naslov »Planet mina«, a procjene o broju mina i drugih sličnih eksplozivnih naprava u današnjem svijetu upravo su zaprepašujuće.

No iz toga se može izvući i ovakav zaključak: velika zagađenost mnogih zemalja minama mora dovesti do stvaranja tržišta za humanitarno razminiranje. Na tom će se tržištu pojaviti mnoge zemlje pa se moramo upitati nastoje li se i Hrvatska probiti na suvremena tržišta humanitarnog razminiranja.

Dakako, ta su tržišta visoko konkurentna, pa se postavlja pitanje ima li Hrvatska nekih prednosti u odnosu prema visoko razvijenim zemljama koje će zateći na tim tržištima.

Važne prednosti

Konkretno, ima li Hrvatska neke prednosti u odnosu, recimo, prema Švedskoj, a i drugim razvijenim zemljama. Koliko god to zvučalo čudnim ili barem nevjerojatnim, Hrvatska ima važne komparativne prednosti na svjetskim tržištima razminiranja. Te se prednosti ne sastoje u visokoj tehnologiji i sofisticiranim metodama rada (kao što je, na primjer, upotreba posebno dresiranih pasa kao tragača za minama).

Prednost hrvatskih pirotehničara sastoji se u posebnom iskustvu razminiranja terena nakon jednoga nekonvencionalnog rata.

Naime, u nekonvencionalnim ratovima (koji danas pretežu u većini zemalja Trećeg svijeta) miniranje terena u ratu provodi se na sasvim drukčijim strateškim načelima od onih koja vrijede u konvencionalnom ratovanju. Pritom nije nevaž-

no zapažanje da se u nekonvencionalnom ratovanju ne vodi nikakva evidencija minskih polja.

Drukčiji ciljevi

Velik je problem razminiranja lociranje minskih polja, što veoma otežava postupak razminiranja.

No to nije jedini problem. On je i u tome što miniranje terena u ne-

drukčiji u nekonvencionalnom ratovanju od onih u konvencionalnom ratovanju. U nekonvencionalnom ratovanju ciljevi miniranja mogu biti teroriziranje stanovništva ili čak pražnjenje »nepoželjnog stanovništva«, odnosno produljenje »etničkog čišćenja«, pa čak i potpuna depopulacija nekog područja. Toj istoj svrsi služi i miniranje in-

frakture bez koje normalan život stanovništva nije moguć.

Velika zagađenost mnogih zemalja minama mora dovesti do stvaranja tržišta za humanitarno razminiranje. Na tom će se tržištu pojaviti mnoge zemlje pa se moramo upitati nastoje li se i Hrvatska probiti na suvremena tržišta humanitarnog razminiranja

konvencionalnom ratu ima prilično drukčije ciljeve od mingskog zaprečavanja u konvencionalnom ratovanju.

Tako se u nekonvencionalnom ratovanju prilično često upotrebljavaju mine iznenađenja, koje su ponekad duhovita kombinacija protuzemskih i protupješačkih mina (»katne mine«).

Ciljevi miniranja često su posve

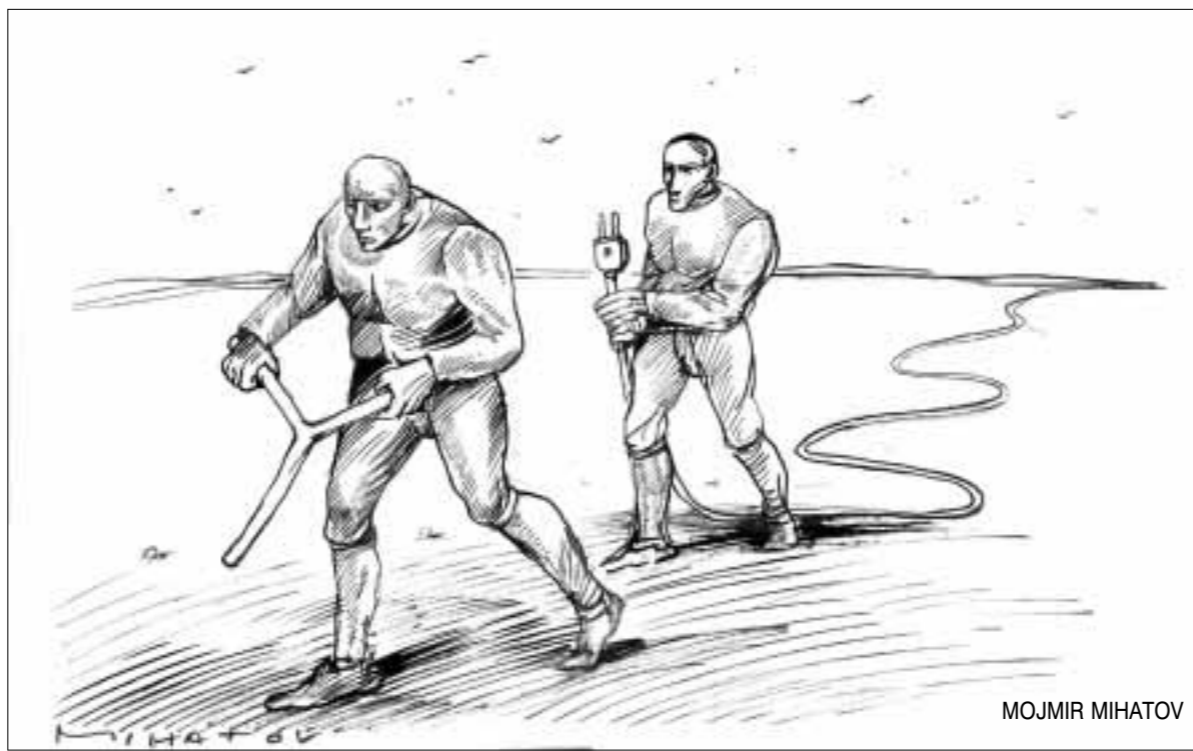
frastrukture bez koje normalan život stanovništva nije moguć.

Problemi definicije

Upotreba mina u konvencionalnim ratovima temelji se na bitno drukčijim načelima. Dakako, tu se susrećemo s problemima definicije. Pojam konvencionalnoga i nekonvencionalnog ratovanja različito se definira. Tako neki autori definiraju

Tome su skloni osobito francuski autori. Tako se godine 1996. u Parizu pojavila knjiga »Ekonomija građanskih ratova« (*Economie des guerres civiles*). Pitanje je koliko bi ta knjiga mogla biti upotrebljiva pirotehničarima koji obavljaju razminiranje po svršetku nekonvencionalnih ratnih sukoba.

Ali ta knjiga ipak sadržava važan aspekt nekonvencionalnih ratova, a

MOJMIR MIHATOV

U javnosti nema informacija da Hrvatska već djeluje na nekim vanjskim tržištima. No nema nikakvih stvarnih razloga da se Hrvatska drži suviše povučeno tamo gdje ima neku nesumnjivu komparativnu vrijednost. S tog stajališta novinski napisi o padu kvalitete razminiranja izravno štete naporima da se posebno iskustvo u deminiranju pretvori u hrvatski izvozni proizvod

Zaštita i spašavanje ljudi i čuvanje vlastitog stolca

Tomo Sugnetić

Hrvatska, mediji i stanovništvo puno je doživljala ljetnih ping-pong aktivnosti profesionalnih i amaterskih stručnjaka zaštite i spašavanja u odori i bez nje. Sada se mnogi bave zaštitom i spašavanjem stanovništva od sušnih, požarnih i inih posljedica. I ovoljetna praktička igra se odigrava pod nosom medija i na mnogim mjestima gdje se skupljaju ljudi. Rezultate tih ljetnih igara prati i osjenjuje sa svim svojim posljedicama ugroženo stanovništvo.

Ovogodišnja topla zbivanja i žurnali s hrvatskih terena nisu bili nova pojava i nova opasnost za stanovništvo i stručnjake Republike Hrvatske. Takvih i sličnih događanja ratnih/neratnih nepovoljnih događanja u Hrvatskoj je bilo i bit će u nekom novom vremenu.

Ona se u logičkom smislu ne mogu smatrati nekim iznenađenjem i neočekivanim.

Javnost mora znati, da se šokantni incidenti zapravo zbivaju u glavama nekih današnjih čelnika/djelatnika zaštite i spašavanja. Njihove vrtoglavice ne bi trebalo bilježiti kao neku novu izvornu pojavu. Te vrtoglavice se pojavljuju u doba njihove pretjerane ranjive aktivnosti – znanja na terenu. To znanje se razvija i plasira kao *hot job* na terenu.

Uptni radni rezultati

U tom složenom problemu, bogodani pojedinci stručnjaci igraju se sa sigurnošću stanovnika. Neki od njih nisu svjesni svog neznanja, nespo-

Štedjelo se je na onom, što je trajna opasnost za *image* i egzistenciju podobnika – na stručnjacima. Njih se je nagazilo. Angažirali ih tako, da se bave sami sa sobom. Poslove stručnjaka profesionalaca u državnoj upravi preuzele su podobne majke, kuharice, povratnici, »vikend Hrvati«, turistički vodiči, konobari, zidari, humanitarni darovatelji, umirovljenici svih profila, sezonski predavači stranih učilišta, animatori derneka, supruge ili supruzi političara i moćnika i drugi bogom dani i pravdom zalutali kadrovi, mladost »stupova društva«, kategorije koje »moraju nešto raditi i naučiti«

svog mjesta i uloge u zaštiti i spašavanju. Oni rade. Rezultati njihova rada za sigurnost stanovnika su upitni. Porezni obveznici redovito plaćaju njihova višegodišnja nesanalaženja.

Dok neki rade na terenu, drugi defiliraju medijskom scenom i procjenjuju, te prognoziraju moguće posljedice nesretnih događanja. Jesu li dotični u svom životu napravili kakav izvorni sustavni planski dokument iz zaštite i spašavanja?

Štednja na stručnjacima

I podobnici analiziraju – trebaju opravdanje. Oni vide neuspjeh u nepostojanju domaćih zakona. Strana pravila i humanitarno pravo ne koriste. Izjavljuju, da nema dovoljno novca za potrebe zaštite i spašavanja.

Jesu li i tu apsolutno u pravu? »Zaštitar« vatrogasnog i drugog porijekla morali bi napraviti analizu trošenja novca. Mnogo je svjetskih skupova, sajmovi, derneka i prevaljenih kilometara ostalo počašćeno našim prisustvom. Koliko toga se je potrošilo nepotrebno i za osobnu dobrobit?

Dakle, i tu ima mjesta za analizu. Nisu se opterećivali samo bardovi. Putovala je i mladost. Štedjelo se je na onom, što je trajna opasnost za *image* i egzistenciju podobnika – na stručnjacima.

Njih se je nagazilo. Angažirali ih tako, da se bave sami sa sobom.

Razgovori bez čvrstih argumenata

Poslove stručnjaka profesionalaca u državnoj upravi preuzele su podobne majke, kuharice, povratnici, »vikend Hrvati«, turistički vodiči, konobari, zidari, humanitarni darodavci, umirovljenici svih profila, sezonski predavači stranih učilišta, animatori derneka, supruge ili supruzi političara i moćnika i drugi bogom dani i pravdom zalutali kadrovi, mladost »stupova društva«, kategorije koje »moraju nešto raditi i naučiti«.

Prema odanim logističarima, planiranje i procjenjivanje nekih segmenta zaštite i spašavanja ne mogu napraviti naši ljudi. To za novac mogu napraviti Kanadani i drugi naši prijatelji. Zar su oni bolji i pametniji od nas?

va društva«, kategorije koje »moraju nešto raditi i naučiti«.

I ministar analizira stanje pred kamerama. Zakonska »neregulativna« je kriva za sadašnje ljudske neučinkovitosti čelnika zaštite i spašavanja. Ministar pred novinarima govori o zakonu o katastrofama.

O Zakonu o zaštiti od elementarnih nepogoda, koji je više godina na snazi, ne raspravljaju. Ne govori ni o zakonu o zaštiti i spašavanju stanovništva od kriza i posljedica. Predloženom prijedlogu nacrtu zakona koji ide u pos-

tupak ne zna ime. Očekuje rješenja koja će se dogoditi po prihvaćanju nova predložena zakona. Stručnjake s tog područja djelovanja, djelovanja i zaštite i spašavanja stanovništva, o zakonu i nje-govoj sudbini nije ništa nitko pitao. Vijesti o tome stručnjaci doznaju iz medija.

Ministar govori i o medijskoj suodgovornosti. Jesu li mediji opet krivi za posljedice kriza? Da, dijelom jesu. Bili su pozornicom neupućenih zaštitara i njihovih stavova i razglabljavanja bez bitne i sustavne analize. Razgovaralo se je bez čvrstih argumenata.

Prema odanim logističarima, planiranje i procjenjivanje nekih segmenta zaštite i spašavanja ne mogu napraviti naši ljudi. To za novac mogu napraviti Kanadani i drugi naši prijatelji. Zar su oni bolji i pametniji od nas?

Odgovorni akteri skliznuli su iz emisija i kontakte s javnošću prepustili osobama niže razine odlučivanja. Mediji su ostali moć, a političari i odlučitelji?

Preventiva je sklisko područje

O preventivi u praksi u struci i javnosti govori se onako usput. Preventiva nije medijski zanimljiva. Ona u početku mnogo traži, a poslije ne nosi. Preventiva je sklisko područje za stručnjake, laike i za neorganizirano društvo Preventiva je opasnost i čistište za logističke

podobnike. Sustavno je djelovanje presložena aktivnost za prosječno skladištarsko razmišljanje. Sustavno djelovanje i red su rak-rana pojave za poslove skladištara. Odgovarajuće inspekcije i društveni nadzor su rakovite metastaze njihova opstanka u sedlu raznih interesa.

Trajna opasnost

Prema odanim logističarima, planiranje i procjenjivanje nekih segmenta zaštite i spašavanja ne mogu napraviti naši ljudi. To za novac mogu napraviti Kanadani i drugi naši prijatelji.

Prema odanim logističarima, planiranje i procjenjivanje nekih segmenta zaštite i spašavanja ne mogu napraviti naši ljudi. To za novac mogu napraviti Kanadani i drugi naši prijatelji. Zar su oni bolji i pametniji od nas?

Zar su prijatelji bolji i pametniji od nas?

Takve se stavove zimzele-nih skladištara još nije pokušalo otkloniti i promijeniti. Takvim glavama i shvaćanjima nije još vlast dala pravi lijek. Vjerujem, da zbog interesa stanovništva i struke – zahvala na suradnji slijedi.

Javnosti nije poznato, da je za logističare zaštite i spašavanja, praktički svaki novi akcidentalni događaj neka nova improvizacija i neka nova opasnost – za njihov položaj, fotelju i interes. Trajna opasnost za sigurnosne potrebe stanovništva Hrvatske

ostaje i nadalje njihova dugovječnost, bezidejnost, tromost i rad bez sustavnih pomaka i tragova.

Nakon rata na sceni su se pojavile neke nove stručne snage koje se brinu o sigurnosti stanovnika Hrvatske. Sada i bardovi vladaju, bilo oni aktivni i/ili umirovljeni. Tu su časnici i dočasnici, aktivni ili umirovljeni. Tu su umirovljenici stručnjaci, predavači, logističari, mentori i/ili privatni menadžeri.

Oni žele drmati »iz sjene« zaštitnim strukturama Republike Hrvatske. Javno se međusobno prepucavaju u medijima.

Usta su im puna brige o čovjeku i zaštite stanovništva. Potrošačima te zaštite i ovlaštenim činiteljima zaštite i spašavanja nude prospekte, račune, usluge i dilanje interesa. *Ad hoc* »vikend zakonima« usklađuju svoje želje s financijskim potencijalima obrane i zaštite stanovništva u danom trenutku.

Njih dugoročnost ne zanima. Brze i kratkoročne akcije i reakcije su njihova zanimanja. Nešto u tom smislu spremaju – npr. kao nedostupan prijedlog (nacrt?) zakona o zaštiti i spašavanju. Šalju ga sa svojom logističarskom ekipom u hitni saborski postupak. Valjda ne sada tako tajno kao onaj prethodni?

Što Hrvatskoj i njenom stanovništvu treba? Hrvatska treba suvremeni

posebno onih što su buknuli nakon raspada SFRJ. To je problem financiranja ratova, koji uključuje mobilizaciju financiranja rata u dijaspori. No još je važniji aspekt nabave oružja za vođenje rata.

Rat među socijalnim grupama

U pravilu, oružje se nabavlja na ilegalnom tržištu oružja koje je na neki način povezano i s drugim ilegalnim trgovanjem (droga, prostitucija i općenito mafijaški biznis).

Kako vidimo, nema neke zajedničke čvrste definicije nekonvencionalnog ratovanja u razdoblju od 1945. godine pa do danas. Možda je najprihvatljivija definicija profesora Zuneća. On naglašava da to nije rat među državama (pogotovo ne među čvrstim i stabilnim nacionalnim državama), nego je to rat među različitim socijalnim grupama kao što su etničke i etnonacionalne grupe, vjerske zajednice i sl. koje u ratu nastoje ostvariti svoje zasebne grupne interese. Otuda i velika kompleksnost takvih sukoba.

No nije svrha ovog napisa razmatranje različitih definicija nekonvencionalnog ratovanja nego je svrha da naglasi prednost hrvatskih pirotehničara u humanitarnom razminiranju u odnosu prema pirotehničarima iz razvijenih demokratskih zemalja. Riječ je o posebnom iskustvu koje se moglo steći samo na područjima nekonvencionalnih ratnih sukoba.

Suvišna pitanja

Pa bi li se i hrvatski pirotehničari i njihove udruge trebali pojaviti na različitim tržištima u drugim zemljama?

To je zapravo suvišno pitanje, jer Hrvatska bi trebala od razminiranja napraviti zaseban izvorni proizvod, pogotovo tamo gdje ima neke komparativne prednosti.

Nažalost u javnosti nema informacija da Hrvatska već djeluje u nekim vanjskim tržištima. No nema nikakvih stvarnih razloga da se Hrvatska drži suviše povučeno tamo gdje ima neku nesumnjivu komparativnu vrijednost. S tog stajališta novinski napisi o padu kvalitete razminiranja izravno štete naporima da se posebno iskustvo u deminiranju pretvori u hrvatski izvozni proizvod.

Ne treba se zavaravati da takve informacije iz hrvatskog dnevnog tiska neće prodrijeti na vanjska tržišta informacija.

Istina je da malo tko u inozemstvu može čitati hrvatski dnevni tisk, ali takve informacije ipak će se pojaviti na Internetu, a to je sasvim dovoljno da se unaprijed sruši *rejting* naših organizacija koje se bave humanitarnim razminiranjem.

Autor je sveučilišni profesor u mirovini, redoviti je član HAZU.

sustav zaštite i spašavanja stanovništva od kriza i posljedica koji će djelovati na interdisciplinarni način, uz timski rad ljudi različitih struka i sve to izgraditi i ustrojiti na osnovama suvremenih tehnološko-tehničkih standarda i visoke civilizacijsko-kulturološke razine.

No mora imati stožerno tijelo koje će upravljati i koordinirati radom i aktivnostima s onim subjektima i resursima koji već postoje i koji se u djelokrugu svog rada bave zaštitom i spašavanjem kao redovitim djelatnostima.

Treba samo politička volja čelnika, ideje i stručnjaci

Treba hitno ukinuti sadašnju funkciju parcijalnih i sektorskih interesa resora, grupa, pojedinaca, menadžera, sprege i privatnih klanova.

Tu pred nosom, sada u MUP-u Republike Hrvatske, postoje i vape neiskorišteni prostori i infrastruktura visoke razine, koja se može brzo i odmah, uključiti u stožerne i koordinativne aktivnosti zaštite i spašavanja stanovništva.

Za sve to treba imati političku volju čelnika, volju, ideje i rad plaćenih stručnjaka, a ne skladištara.

Na Vladi je i Predsjedniku Republike da u skladu svojih ovlasti poduzmu radnje koje će pomoći ponovnoj izgradnji sustava zaštite i spašavanja stanovništva od kriza i posljedica koji je bezrazložno srušen 1994. godine. Obrana zemlje i sigurnost stanovnika ne može biti prćijom osobnih interesa i zadaća privatnih tvrtki.

Autor je magistar znanosti, liječnik, primarijus.